

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ЩОДО НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ МАТЕМАТИКИ

Лариса Зайцева, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної освіти

Бердянського державного педагогічного університету

Запорізька обл.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ЩОДО НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ МАТЕМАТИКИ

У статті досліджується проблема підвищення кваліфікації педагогічних кадрів щодо навчання дошкільників математики. Розглядаються активні форми вдосконалення професійної майстерності вихователів з означеної проблеми.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна дошкільна освіта зазнає значних змін, пов'язаних з пошуком оновлення її змісту, перебудови взаємодії в системі “педагог – дитина”, появою різних типів та видів дошкільних закладів. Такі інноваційні освітні напрямки в системі дошкільного виховання потребують підготовки педагога нового типу, здатного впроваджувати ідеї особистісно орієнтованої системи навчання, оригінально розв'язувати актуальні освітньо-виховні проблеми [5; 7; 8].

Одним з найперспективніших шляхів удосконалення професійної майстерності педагогів, озброєння їх потрібними знаннями і практичними навичками є впровадження у навчальний процес форм і методів, які активізують пізнавальну діяльність. Найефективнішими, як зазначають дослідники (О.В. Сластьонін, Л.С. Подимова та ін.), є методи рефлексивно-інноваційного практикуму: полілог, дискусія, рефлексивна інверсія, інтерв'ю.

До методів, що дозволяють реалізацію інноваційної поведінки педагогів, учені (О.О. Вербицький, О.В. Козлова, П.М. Щербань, І.О. Зимня та ін.), відносять ділові ігри. На думку авторів, гра дозволяє моделювати різні проблемні ситуації, які можуть виникати в реальній практиці з подальшим пошуком та обговоренням можливих способів їх розв'язання. Це сприяє розвитку самопізнання та самореалізації.

Цікавою, на наш погляд, є методика аналізу конкретних ситуацій (І.М. Цимбалюк). Основне її завдання полягає у розвитку вміння аналізувати нестандартні завдання, знаходити самостійні рішення. Варто зауважити, що саме процес опрацювання рішень становить її суть і набуває набагато більшого значення, ніж самі розв'язання. Слухач повинен власними зусиллями виявити і сформулювати проблему, дібрати вагомні аргументи і факти.

До нетрадиційних методик, що прискорюють досягнення мети освіти та покращують її результати, фахівці (І.М. Дичківська, Т.І. Поніманська та ін.) відносять такі: мозковий штурм, евристичні питання, проблемно-рефлексивний полілог, метод синектики, інциденту, занурення тощо.

Отже, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів вимагає використання різноманітних форм роботи: обов'язкових і альтернативних, традиційних і нетрадиційних, комплексних і тематичних.

У нашому дослідженні в основу вдосконалення професійної майстерності педагогів-вихователів ми поклали структурну модель (автор К.В. Макагон). У ній виділено три етапи: перший – діагностично-коригуючий; другий – навчальний; третій – аналітико-результативний [6].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, а також результатів діагностично-коригуючого етапу нашого дослідження зроблено висновок, що для значної частини педагогів характерний низький рівень сформованості інноваційної діяльності [3]. У дошкільних закладах робота все ще організовується за навчально-дисциплінарною моделлю, дитина залишається для педагога лише об'єктом впливу, а не особистістю з її проблемами. Мета дошкільного виховання часто зводиться до підготовки дітей до школи, забезпечення сумою конкретних знань, умінь, навичок. Тому формування сучасного педагога вимагає особливих підходів до характеру його практичної, розумової діяльності.

Враховуючи результати першого етапу, подальше наше дослідження було спрямоване на розроблення навчальної програми, яка б забезпечувала формування теоретичних уявлень та практичних навичок інноваційної діяльності педагога. На другому етапі (навчальному) головна увага приділялася формуванню у вихователів навичок дослідницького підходу до пошукової діяльності, розвиток творчого потенціалу, інформаційної компетентності.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ЩОДО НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ МАТЕМАТИКИ

Метою статі є висвітлити зміст, методи та форми підвищення професійної майстерності педагогів з питань впровадження у практику дошкільних навчальних закладів компетентісних технологій навчання дошкільників елементів математики.

Виклад основного матеріалу. Однією з активних форм, які використовувалися в нашому дослідженні, був проблемний семінар. Він дав змогу зосередити увагу слухачів на означеній проблемі, глибоко і всебічно розглянути її з позицій теорії та практики. Саме проблемний семінар сприяв дійсному розумінню зв'язку прогресивного досвіду роботи педагогів та сучасних наукових досліджень. Такий рівень співпраці був зорієнтований на практичний розвиток у вихователя здібності самостійно відшукувати шляхи для розв'язання конкретних педагогічних проблем.

Забезпечення єдності теоретичної й практичної підготовки вихователів досягалося завдяки інтеграції різних форм організації навчального процесу, використанню різноманітних методів навчання: лекції, бесіди, диспути, моделювання педагогічних ситуацій, ділові та рольові ігри, проблемно-рефлексивний полілог тощо.

Теоретичний матеріал передбачав ознайомлення вихователів з проблемою математичної компетентності, змістом і структурою поняття “математична компетентність”. Особливу увагу було приділено висвітленню питань: “Сучасні підходи до проблеми математичного розвитку дітей дошкільного віку”, “Вивчення рівня логіко-математичного розвитку дошкільників”, “Шляхи формування математичної компетентності старших дошкільників”, “Здійснення індивідуально-диференційованого підходу в логіко-математичному розвитку дошкільників”. Крім того, семінар передбачав апробацію експериментальної програми та системи занять з використанням методичного посібника “Формування математичної компетентності в старших дошкільників” і робочого зошита “Математика в світі казок” (автор Л.І. Зайцева).

Успішному розв'язанню завдань формування умінь аналізувати різні підходи до організації навчання дошкільників елементів математики сприяє залучення педагогів до активної творчої діяльності у процесі ділових ігор. Нами була використана ділова гра (В.С. Збаровський, Н.Є. Кравченко, Е.В. Габой) за таким алгоритмом: постановка завдань та формування творчих груп; підготовка та проведення занять;

експертна оцінка різних підходів до навчання дошкільників елементів математики; аналіз результатів гри.

Метою гри було підготувати та провести заняття з математики за різними навчальними технологіями. На початку гри групу педагогів розбили на підгрупи. У кожній визначили вихователя, який вів заняття. Опонентами обрали найбільш досвідчених спеціалістів та створили з них групу експертів.

Завдання підгруп полягало у виборі методичного підходу, на основі якого було проведено заняття (діяльнісний, логіко-математичний, компетентісний). Експерти визначили основні позиції кожного варіанту проведення занять, питання для аналізу.

Основна частина гри присвячена моделюванню занять за різними навчальними технологіями. Викликає зацікавлення розгляд змісту і структури діяльності педагога при проведенні заняття на основі компетентісного підходу. Пропонуємо простежити формування кожного з компонентів математичної компетентності в процесі розв'язування арифметичних задач. Програмовий зміст заняття передбачав ознайомити дітей з арифметичними задачами. Учити складати та розв'язувати арифметичні задачі на знаходження суми, керуватися моделлю у виборі способу розв'язку (змістовий компонент). Розвивати самостійність (дійовий компонент). Виховувати інтерес до арифметичної задачі на основі поєднання ігрової та навчальної діяльності (мотиваційний компонент).

У першій частині заняття діяльність педагога була спрямована на мотивацію навчання дошкільників: введення в ігрову ситуацію “допомогти Буратіно”, пробудження інтересу до теми на основі залучення досвіду дітей.

- Діти, до нас звернувся з проханням Буратіно допомогти розв'язати задачі. Він не хоче засмутити Мальвіну.

- Хто знає, що таке задача? Для чого потрібно вміти розв'язувати задачі?

Друга частина заняття передбачала постановку проблеми. Завдання педагога полягало в залученні дітей до пізнавальної діяльності та підтримка інтересу до неї: складання розповідей за діями, постановка питань.

- Мальвіна дала Буратіно двоє яблук (вихователь просить дитину принести відповідну кількість яблук), Артемон дав одну грушу (вихователь просить іншу дитину принести грушу).

- Давайте складемо розповідь про те, що зробили діти.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ЩОДО НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ МАТЕМАТИКИ

- Що треба зробити, щоб розповідь стала задачею?

- Якщо до розповіді поставити питання, вона буде задачею?

- Чи буде ця розповідь задачею, якщо я запитаю: “Чи смачні фрукти?”

- Чому? З яких слів має починатися питання до задачі?

- Поставте питання так, щоб воно починалось словом “скільки?” (Скільки фруктів у Буратіно?).

В основній частині заняття педагог спонукав вихованців до пошуку способів розв’язання арифметичної задачі, знайомив з новими формами запису (за допомогою моделі, знаків).

- Давайте запишемо задачу за допомогою моделі. Скільки було фруктів? Двоє яблук – це всі фрукти чи частина? Яким знаком можна позначити частину? Хто пам’ятає, як ми записували за допомогою моделі поділ різних предметів? (D – частина, O – ціле).

- Кількість фруктів збільшилась чи зменшилась? На скільки?

- Одна груша – це всі фрукти чи їх частина? Яким знаком позначимо другу частину фруктів? Що нам треба дізнатись?

- Нам треба знайти частину чи ціле? Як знайти ціле?

- Давайте прочитаємо модель ($D + D = O$).

- До частини додати частину отримаємо ціле.

- Позначте кількість фруктів, які дали Мальвіна та Артемон цифрами.

- Запишіть свої дії за допомогою цифр та знаків.

- Який знак ви поставили між цифрами? Чому ви додавали?

- Скільки всього фруктів?

Формуванню самостійності дошкільників сприяло відтворення нового способу дій у типовій ситуації: складання змісту задач за предметною моделлю, встановлення відношень між числами за допомогою знакової моделі.

- А тепер покладіть на смужку чотири червоні кружечки та один зелений. Кожен складіть задачу так, щоб не повторювати зміст задач інших дітей. Доведіть спосіб розв’язання за допомогою моделі.

У заключній частині заняття вихователь зробив висновки про фіксацію нового знання та аналіз діяльності вихованців.

- Чому необхідно вміти розв’язувати задачі? Чи допомогла вам модель у знаходженні відповіді на питання задачі? Чому? Що нового ви дізнались на занятті?

Як бачимо, упродовж заняття вихователь для підтримки інтерсу до навчальних завдань

використовувала казковий сюжет. Таким чином, для того, щоб допомогти Буратіно, дошкільникам необхідно розв’язати задачі. Ігрові ситуації “допоможи”, “підкажи” героям казок підштовхують вихованців до нових спроб. Особливістю конструювання ходу заняття є побудова діалогів, які забезпечують включення дітей у навчально-ігрову ситуацію, актуалізацію знань та спонукають до розмірковування, активних пошуків.

Отже, використання навчально-ігрових, проблемних ситуацій сприяло формуванню пізнавальної мотивації, стійкого інтересу до математичної діяльності та забезпеченню підвищення якості математичних знань дошкільників: усвідомленості, осмисленості, мобілізації знань у процесі застосування їх у змінних ситуаціях.

Після демонстрації занять експертна група аналізує різні підходи та їх ефективність за такими показниками: відповідність змісту та структури заняття обраній технології, актуальність методів та прийомів, рівень реалізації навчально-виховної мети. Як показав досвід, щоб запобігти шаблонності міркувань, не доцільно використовувати традиційні схеми аналізу занять з математики.

У кінці гри провели взаємне оцінювання діяльності учасників за такими критеріями: активність усіх членів мікрогруп, демократичність питань, самостійність у розв’язанні проблем, коректність виступів, доказовість суджень.

Проведення ділових ігор дало змогу сформувати в педагогів уміння аналітичного підходу до вибору технологій навчання дошкільників елементів математики, усвідомити сутність різних методичних підходів, виявити можливості їх застосування у реальних умовах дошкільних навчальних закладів.

На третьому етапі (аналітико-результативний) оцінювалась ефективність процесу професійного вдосконалення педагогів за результатами проведених контрольних зрізів, анкетування, співбесід. Отримані дані виявили рівень професійної майстерності учасників семінару з питань навчання дошкільників елементів математики. Майже всі педагоги не тільки вміли складати завдання, аналогічні до тих, які пропонував посібник, а й у разі необхідності “проміжні”, з елементами новизни, варіативні тощо. Значна частина вихователів могли висловити особисту думку з окремих аспектів означеної проблеми, намагались самостійно робити теоретичні висновки. Більшість слухачів показали високий рівень оволодіння понятійним

СТАН ШКІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

апаратом інноваційної діяльності, продемонстрували уміння співвідносити інновації з особистісною дослідницькою діяльністю.

Висновки. Отже, проведена нами робота з підвищення кваліфікації педагогів сприяла формуванню уміння аналізувати та узагальнювати отриману інформацію, подоланню стереотипів мислення, активізації творчої думки.

1. Бургин М.С. *Інноваци и новизна в педагогике* // *Советская педагогика*. – 1989. – № 12. – С. 36 – 40.

2. Загвязинский В.И. *Инновационные процессы в образовании и педагогическая наука* // *Инновационные процессы в образовании*. – Тюмень, 1990. – 256 с.

3. Зайцева Л.І., Щербакова К.Й. *Вивчення рівня підготовки педагогічних кадрів до інноваційної діяльності* // *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки)*. – № 2. –

Бердянськ: БДПУ, 2005. – С. 159 – 166.

4. Кваша В.П. *Управление инновационными процессами в образовании: Автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01*. – Минск, 1994. – 22 с.

5. Козлова О.Г. *Сутнісні складові інноваційної діяльності вчителя*. – Суми: ВВП “Мрія – 1” ЛТД, 1999. – 92 с.

6. Макагон К.В. *Підготовка педагогів до пошукової діяльності в умовах післядипломної освіти* // *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Зб. наук. пр.* – Випуск 19. – 2002. – С. 55 – 58.

7. Поніманська Т.І. *Готовність до педагогічних інновацій у контексті гуманістичної педагогіки* // *Оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні: Наукові записки РДПІ*. – Вип. 5. – Рівне: РДПІ. – 1999. – С. 10 – 15.

8. Слостенин В.А., Подымова Л.С. *Педагогика: инновационная деятельность*. – М.: ИЧП “Издательство Магистр”, 1997. – 308 с.

Інна Шоробура, кандидат педагогічних наук, доцент,

проректор з навчальної роботи

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

СТАН ШКІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються питання стану шкільної географічної освіти початку ХХ століття. Аналізується побудова географічних курсів в школі. Розглядаються проблеми шкільної географічної освіти цього періоду та можливі шляхи їх вирішення.

Постановка проблеми. Подальший розвиток шкільної географічної освіти неможливий без всебічного засвоєння того, що вже було зроблено, без вивчення власної історії. Актуальність подібних розвідок підсилюється й тим, що зростає інтерес наукової та педагогічної громадськості до історико-педагогічних аспектів розвитку вітчизняної освіти.

Аналіз особливостей становлення вітчизняної освіти на початку ХХ ст. засвідчує, що на її характеристику безпосередньо значною мірою впливали соціально-економічні умови розвитку суспільства, а також соціокультурний контекст, у якому вона розвивалася. Початок ХХ століття характеризувався різноманітністю педагогічних поглядів і позицій, викликаних ситуацією зміни науково-педагогічних парадигм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню історії становлення шкільної географічної освіти початку ХХ століття

присвятили свої розвідки автори, які розглядали цей феномен у контексті історико-педагогічної науки (В. Корнєєв, Л. Крутлик, Л. Мельниченко, О. Плахотнік, А. Сиротенко та ін.). Близькими за предметом вивчення до нашої роботи є статті Л. Мельничук, де проаналізовано позитивні зрушення та характерні особливості викладання географії в школах України першої половини ХХ століття.

Мета статті – подати ретроспективний аналіз стану шкільної географічної освіти в Україні та якісні зрушення на початку ХХ століття; проаналізувати побудову географічних курсів.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що на початку ХХ ст. такого предмета, як фізична географія в школах не було. Елементи фізичної географії вивчалися в природознавстві. Протягом перших десятиліть ХХ ст. у школу вводилися крайнознавчі курси, що вивчали територіальну різноманітність людей і природного середовища